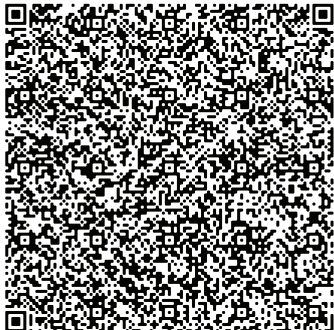

НЕПЕРЕРВНА МЕДИЧНА ОСВІТА

УДК 378.048.2 : 614.23

Олександра Лисенко
ORCID iD 0000-0001-9356-1306

кандидат педагогічних наук,
заступник директора Інституту післядипломної освіти,
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця,
бульвар Т. Шевченка, 13, 01601 м. Київ, Україна
a.yu.lysenko@gmail.com

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ЛІКАРІВ В УКРАЇНІ

У запропонованій статті висвітлено історичний аспект становлення професійної підготовки лікарів в Україні, зокрема охарактеризовано послідовність розвитку її післядипломного етапу; представлено досвід Харківського медичного товариства щодо започаткування повторювальних та демонстраційних курсів для лікарів з бактеріології; відзначено роль медичного факультету Університету святого Володимира у запровадженні перших на теренах України університетських повторювальних курсів для лікарів у 1906 р., наведено їх орієнтовний зміст, а також представлено правила щодо їх організації та проведення.

Ключові слова: підвищення кваліфікації лікарів; післядипломна освіта лікарів; повторювальні курси для лікарів.

Вступ. Проблемі становлення післядипломної освіти лікарів в Україні присвячено багато наукових досліджень, однак, питання щодо досвіду запровадження централізованої практики післядипломного навчання на базі медичних факультетів університетів все ще залишається вивченим недостатньо та обумовлює необхідність подальшого наукового пошуку щодо витоків становлення курсів підвищення кваліфікації дипломованих лікарів на межі ХІХ на ХХ століть.

Метою статті є історико-педагогічний аналіз становлення системи післядипломної освіти лікарів в Україні.

Історія становлення системи професійної підготовки лікарів в Україні сягає своїми витокami XVI ст., коли відбулися перші спроби становлення освітніх закладів для підготовки лікарів без участі урядових структур. Зокрема, щодо становлення Острозької школи (1578-1625 рр.) та Замойської академії (1593-1784 рр.) силами тогочасних меценатів, а також Єлизаветської медико-хірургічної школи (1787-1797 рр.) за одноосібним рішенням князя Г. О. Потьомкіна. Окремо слід відзначити заснування у 1773 р. львівського «Колегіуму медиком» за рішенням австрійського уряду (Криштопа Б. П., 2000, с. 132).

Офіційно перший медичний факультет на території України було відкрито у складі Харківсь-

кого університету у 1806 р. До його структури увійшли шість кафедр, а саме: анатомії, фізіології та судової медицини, патології та терапії, хірургії, повивальної справи та жіночих хвороб, фармацевтичної справи, ветеринарії. Однак, означені кафедри не були оснащені належним чином, зокрема були відсутні анатомічний театр, лабораторії, клініки, навчальні аудиторії, що спонукало до думок стосовно закриття новоствореного медичного осередку. Проте, було прийняте урядове рішення щодо збереження медичного факультету, у зв'язку з тим, що «...давно вже помітна серед українського юнацтва схильність до медичних наук, про це свідчить і той факт, що найбільша частина лікарів вийшла з Малоросії» (Верхратський С. А., Заблудовський П. Ю., 1991, с. 256).

Створенню медичної школи у складі Університету святого Володимира, заснованого у 1834 р. передувало закриття Віленської (Вільнюської) медико-хірургічної академії (указ імператора від 27 квітня 1840 р.), частина обладнання, навчального інвентарю та бібліотеки якої було передано до університету у місті Київ. Після чого 9 (23) вересня 1841 року на медичному факультеті Університету святого Володимира (нині – Національний медичний університет імені О.О. Богомольця) розпочалися заняття. У кінцевому списку студентів значилося 29 осіб,

з яких 16 – «казеннокоштных» і 13 – «своєкоштных» (Цехмістер Я. В., 2003, с. 42).

Наступними осередками медичної освіти в Україні стали медичні факультети університетів Одеси – 1865 р. та Львова – 1894 р. (Криштопа Б. П., 2000, с. 133).

Що ж стосується Університету святого Володимира, то серед претендентів на посаду декана новоствореного медичного факультету були В. О. Караваєв, Н. І. Козлов та І. Ф. Леонов. За результатами голосування в Раді університету за В. О. Караваєва було подано 14 голосів, проти – 4, за Н. І. Козлова – 10 голосів, проти – 7, за І. Ф. Леонова – 8 голосів, проти – 10. Таким чином, першим деканом у 1843 р. було обрано 32-річного професора хірургії В. О. Караваєва. Слід зазначити, що саме він працюючи з 1841 р. у якості штатного професора, а з 1842 р. – ординарного професора, був одним з засновників медичної школи Університету святого Володимира (Захараш М. П., Заверний Л. Г., Мельник В. М., Тарасюк Т. В., 2011, с. 69).

У листопаді 1844 р. відбулось урочисте відкриття університетських терапевтичної, хірургічної та акушерської клінік загальною місткістю 40 ліжок. А у 1853 р. побудовано та відкрито окрему будівлю Анатомікуму (анатомічного театру), що за твердженням А. Грандо був унікальним: «Коллекція розвитку кісток, представлена у Київському анатомічному музеї, була єдиною такого роду зібранням препаратів в Європі. Ані Віденський, ані Берлінський, ані Мюнхенський музеї, ні інші музеї університетів Германії, Франції, Італії, за висловом В. А. Беца, не мали нічого подібного» (Захараш М. П., Заверний Л. Г., Мельник В. М., Тарасюк Т. В., 2011, с. 74).

Проте, слабким місцем медичного факультету була невідповідність клінічних баз до існуючих високих стандартів викладання. Так, міністр народної освіти Російської імперії Є.П. Ковалевський у своєму звіті імператору Олександрові II зазначав: «Клиники имеют много неудобств, размещаются в главном корпусе университета в тесных, с плохой вентиляцией помещениях вместе с другими университетскими подразделениями. Университет не имеет в распоряжении своей собственной больницы, где студенты могли бы практиковать возле койки больного под руководством профессора. Поэтому студенты посещают, по необходимости, военный госпиталь, где не может быть разнообразных болезней и где совсем не бывает больных женщин» (Захараш М. П., Заверний Л. Г., Мельник В. М., Тарасюк Т. В., 2011, с. 77).

Рішення щодо будівництва клініки було прийнято особисто імператором Олександром III, який, у якості подарунку до 50-річчя Університету святого Володимира виділив 200 тисяч рублів, асигнованих урядом. У 1885 р. будівлю університетської клініки за адресою Бібіковський бульвар (нині бульвар Т. Шевченка, 17) було відкрито (Захараш М. П.,

Заверний Л. Г., Мельник В. М., Тарасюк Т. В., 2011, с. 78).

У цей же період активний розвиток медичної науки обумовив нагальну потребу щодо становлення системи післядипломної освіти та вдосконалення професійних знань та умінь лікарів.

В Україні перша практика післядипломної медичної підготовки лікарів була запроваджена у 1889 р. членом Харківського медичного товариства професором В. П. Криловим, який у Харкові організував для земських лікарів на базі Пастерівської станції та Бактеріологічного інституту «повторительные и демонстративные курсы» з бактеріології, «имеющие своей ближайшей задачей ознакомление с причинами заразных болезней, свойствами заразы, способами передачи и распространения ее, равно как и с мерами борьбы с эпидемиями» (Вороненко Ю. В., Криштопа Б. П., 2010).

Однак, означена практика мала вузькоспеціалізований характер та не забезпечувала лікарів інших спеціальностей можливостями до професійного вдосконалення на території України. Саме тому, у 1900 р. декан медичного факультету Університету святого Володимира професор М. А. Тихомиров обґрунтовує перед ректором університету професором Ф. Я. Фортинським доцільність створення «повторительных курсов для врачей». Зокрема, до свого звернення М.А. Тихомиров додає висновок комісії факультету, що вивчала означене питання, під головуванням професора Г. Є. Рейна та у складі членів-професорів: К. Є. Вагнера, Л. О. Малиновського, В. Д. Орлова (секретар), О. Д. Павловського, В. Д. Чиркова (ДАК, ф. 16, оп. 338, спр. 134).

Це була перша відома спроба щодо запровадження університетської практики підвищення кваліфікації лікарів в Україні. До цього на території Російської імперії єдиний спеціалізований заклад удосконалення лікарів функціонував з 1885 р. у місті Санкт-Петербург та мав назву Клінічного інституту післядипломної медичної освіти імені Великої княгині Олени Павлівни (Вороненко Ю. В., Криштопа Б. П., 2010).

Однак, що стосується ініціативи професора М. А. Тихомирова, то слід зазначити, що у матеріалах роботи комісії під керівництвом професора Г. Є. Рейна було зазначено, що її висновки зроблені за результатами та на підставі детального та різнобічного розгляду та обговорення питань щодо відкриття курсів для лікарів у зв'язку з наявними силами та засобами Університету святого Володимира, а також з урахуванням досліджених матеріалів щодо існування означених курсів у столицях та по за ними (Військово-медична академія, Клінічний інститут великої княгині Олени Павлівни, Університети, Бактеріологічний інститут тощо). Так, зокрема підтверджено доцільність та своєчасність створення курсів для лікарів усіх спеціальностей (ДАК, ф. 16, оп. 338, спр. 134).

З огляду на необхідність провадження курсів у повному об'ємі та з достатньою деталізацією, висвітлено необхідність створення особливого інституту з необхідним устаткуванням та персоналом за зразком існуючого у Петербурзі та такого, що наразі організується у Москві. Для покриття фінансових витрат на заснування такого інституту у розмірі декількох сотень тисяч рублів пропонувалося долучити земства та інші зацікавлені установи. У якості викладачів запросити професорів та приват-доцентів Університету святого Володимира (ДАК, ф. 16, оп. 338, спр. 134).

Можливим розглядався варіант використання, з метою організації інституту, існуючих лікарняних приміщень, як то Лікарні для чорноробочих цесаревича Миколая (за умови згоди її адміністрації). Проте, у даному випадку відзначалася невідповідність існуючих у лікарні вимог до таких, що забезпечать можливість проведення курсів, зокрема через недостатню чисельність ліжок-місця – 80 та у зв'язку з відсутністю викладацького приладдя (ДАК, ф. 16, оп. 338, спр. 134).

У якості тимчасової міри щодо забезпечення потреб тогочасної системи охорони здоров'я у механізмі підвищення кваліфікації лікарів вбачалася організація загальної амбулаторії для поліклінічного викладання, за досвідом Відня. Витрати у даному випадку становили б близько 100 тисяч рублів, а амбулаторія мала б бути розташована на університетській території (ДАК, ф. 16, оп. 338, спр. 134).

Також зазначалося, що у випадку організації курсів наявними на той момент засобами та силами університету, вони зможуть забезпечувати потреби лише дуже обмеженого числа лікарів, адже у значній мірі здатні обмежувати процес викладання студентам. Саме тому, у випадку відсутності можливостей щодо організації особливого Інституту комісія відзначала необхідність негайного розширення клінік, лабораторій та інших підрозділів із одночасним збільшення кількості асистентів, ординаторів та лаборантів, що забезпечуватимуть належне функціонування означених структурних утворень (ДАК, ф. 16, оп. 338, спр. 134).

Так, вбачаючи нагальність запровадження курсів для лікарів комісія зазначала можливість щодо їх невідкладного провадження, однак з обмеженням щодо незначної кількості слухачів та можливістю залучення до викладацького процесу не лише приват-доцентів, але й старших асистентів, ординаторів, лаборантів, проте лише з дозволу відповідного професора та виключно для проведення практичних занять (ДАК, ф. 16, оп. 338, спр. 134).

З метою визначення фактичних можливостей щодо введення курсів для лікарів на кафедрах медичного факультету Університету святого Володимира комісією було розіслано 48 опитувальних листів до усіх професорів та приват-доцентів університету. Відповіді (всього – 32) було отримано від професорів: А. В. Ходіна, В. В. Чиркова,

В. Є. Чернова, В. К. Високовича, В. В. Підвисоцького, П. І. Морозова, О. Д. Павловського, В. П. Образцова, Л. О. Малиновського, М. А. Тихомирова, К. Г. Трітшеля, К. Е. Вагнера, І. О. Сікорського, С. П. Томашевського, С. І. Чир'єва, Я. М. Якимовича, Ю. П. Лауденбаха, Г. Є. Рейна, М. О. Оболонського, В. Д. Орлова та приват-доцентів: В. А. Доброзрава, В. Г. Кисельова, М. К. Неєлова, П. І. Нечая, К. М. Сапожко, І. В. Троїцького, М. М. Волковича, М. В. Соломки, О. Г. Яновського, З. Х. Зенкевича, О. Ф. Шимановського, І. І. Кіяниціна. Одержана інформація засвідчила можливість щодо організації тимчасових курсів (таблиця 1) для обмеженого кола осіб (10-20 слухачів) і лише по деяких предметах обмеження щодо чисельності курсантів відсутні (ДАК, ф. 16, оп. 338, спр. 134).

Тривалість курсів, запропонована комісією визначалась у розрахунку 6-8 тижнів (з 1 жовтня по 1 грудня – в осінній семестр та з 15 січня по 15 березня – у весняний семестр, у той же час деякі професори виявили бажання проводити заняття під час зимових канікул у період з 5 грудня по 15 січня) (ДАК, ф. 16, оп. 338, спр. 134).

Однак, враховуючі складні обставини у житті університету, що були пов'язані з революційними подіями в Росії, зокрема студентськими виступами 1899-1901 років, з огляду на низьке матеріальне забезпечення лікарів у цей період, а також у зв'язку з російсько-японською війною 1904-1905 рр. та революційними подіями 1905-1907 рр. (Коляденко В. Г., Цехмістер Я. В., Яворовський О. П., Полякова І. М., 2011, с. 113, 123) звернення професора М. А. Тихомирова щодо запровадження повторювальних курсів для лікарів було задоволено лише після його смерті у 1906 р., за часів деканства професора М. О. Оболонського. Курси для лікарів були розраховані на шість тижнів та регламентувались особливими правилами – «Правила спеціальних і повторительних курсов для врачей при медицинском факультете Императорского Университета Св. Владимира», затвердженими товаришем міністра народної освіти П. П. Извольским (Воловенко П. Ф., 1912, с. 572).

Таким чином, ми можемо констатувати факт виникнення першого університетського осередку післядипломної освіти на території України на медичному факультеті Університету святого Володимира у 1906 р.

Слід зазначити, що згадані вище правила передбачали запровадження повторювальних курсів по різним медичним предметам для окремих груп лікарів. Періодичність проведення курсів встановлювалась один раз на рік з 1 грудня по 15 січня. Можливість викладати на них надавалась професорам та приват-доцентам медичного факультету Університету святого Володимира (Воловенко П. Ф., 1912, с. 573).

Для організації та ведення діловодства на курсах передбачалась особлива комісія у складі трьох

Таблиця 1

**Орієнтований план підготовки лікарів на повторювальних курсах
при Університеті святого Володимира**

№ з/п	Назва предмету	ПІБ викладача	Кількість годин
1.	Курс анатомії якого-небудь органа чи системи органів за згодою слухачів	професор М. А. Тихомиров	
2.	Курс загальної діагностики. Курс клінічний хвороб травного каналу	професор К. Е. Вагнер	4-6
3.	Клінічна хірургія	приват-доцент М. М. Волкович	2
4.	Курс патологічної гістології. Повторювальний курс патологічної анатомії з технікою розтину трушів	професор В. К. Високович	2
5.	Курс оперативного акушерства з практичними вправами на фантомах та на трупах	приват-доцент В. А. Добронравов	4
6.	Курс діагностики у поліклініці жіночих хвороб	приват-доцент В. А. Добронравов	3
7.	Курс демонстративної психіатрії	приват-доцент В. Г. Кисельов	1
8.	Судова хімія та токсикологія	приват-доцент І. І. Кияницин	2
9.	Вибрані розділи клінічної хірургії	професор Л. О. Малиновський	2
10.	Повторювальний курс для лікарів з предмету топографічної анатомії та оперативної хірургії	професор П. І. Морозов	2
11.	По узгодженню з слухачами з акушерства та гінекології	приват-доцент Н. К. Нейолов	
12.	Курс клінічної психіатрії	приват-доцент П. І. Нечай	3
13.	Про смерть у наслідок асфіксії	професор М. О. Оболонський	1
14.	Діагностика хвороб серця та черевних органів з клінічними демонстраціями	професор В. П. Образцов	6
15.	Способи санітарного викладання	професор В. Д. Орлов	3
16.	Курс інфекційних хірургічних хвороб (обрані розділи)	професор О. Д. Павловський	2
17.	Теоретичний курс (з демонстраціями мікроскопічних препаратів) з обраних розділів загальної патології	професор В. В. Підвисоцький	2
18.	Обрані розділи гінекології та акушерства	професор Г. Є. Рейн	3
19.	Клінічна хірургія	приват-доцент К. М. Сапежко	4
20.	Клінічна психіатрія	професор І. О. Сікорський	2-3
21.	Курс нервових хвороб	професор І. О. Сікорський	
22.	Хвороби черевної порожнини (переважно новоутворення) та захворювання суглобів	приват-доцент М. В. Соломка	4
23.	Дерматологічна та сифілідологічна клініка	професор С. П. Томашевський	
24.	Практичний курс щодо особливостей патології та терапії дитячого організму в залежності від законів його фізичного розвитку	приват-доцент І. В. Троїцький	1-2
25.	Обрані розділи з клініки внутрішніх хвороб	професор К. Г. Трітшель	3
26.	За бажанням панів слухачів одне з трьох питань: – Зовнішні захворювання очей – Аномалії рефракції – Способи дослідження ока	професор А. В. Ходін	2
27.	Хвороби шлунка та кишківника у дітей	професор В. Є. Чернов	2
28.	Курс клінічного розбору клінічних хворих (вправи на трупах) та операції	приват-доцент О. Ф. Шимановський	7
29.	Курс гістології (обрані розділи в застосуванні до практичних цілей лікаря)	професор Я. Н. Якимович	2
30.	Курс клінічної мікроскопії – теоретичний і практичний	приват-доцент О. Г. Яновський	2
31.	Курс психіатрії в практичних задачах	приват-доцент К. М. Леплинський	3

представників факультету, які мали заздалегідь розсилати викладачам опитувальні бланки щодо проваджуваних курсів та на підставі надісланих заяв формувати розклад навчання із зазначенням дати, часу та місця проведення лекцій чи практичних занять. Після затвердження розкладу факультетом інформація щодо курсів поширювалась шляхом публікації у медичних чи загальних виданнях (Воловенко П. Ф., 1912, с. 573).

Лікарі, які бажали стати слухачами повторювальних курсів мали на загальних підставах подати клопотання ректору та чекати його рішення щодо видачі вхідних білетів. Передбачалося, що на користь окремих викладачів, лекціями чи керівництвом яких бажали скористатися лікарі, вживалася особлива плата з розрахунку 1 рубль за тижневий час кожного курсу. 25% зазначеної суми перераховувалась для покриття витрат щодо організації практичних занять лікарів у лікувально-допоміжних установах університету, а також на утримання канцелярії курсів (Воловенко П. Ф., 1912, с. 573).

Після революційний етап ознаменувався створенням у 1918 р. інноваційного освітнього закладу – Клінічного інституту удосконалення лікарів (нині – Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика), основним завданням якого стала спеціалізація лікарів у галузі практичної та теоретичної медицини, загальне медичне стажування молодих фахівців, а також організація періодичних повторювальних курсів для лікарів, що фактично відповідає сучасним уявленням про післядипломну підготовку у галузі медицини (ЦГА-ВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 421, 48-55 арк.).

В подальшому, процес заснування спеціалізованих осередків післядипломної освіти лікарів поширився на інші українські міста. Так, у 1923 р. було засновано Харківський інститут удосконалення лікарів (нині – Харківська медична академія післядипломної освіти), а у 1926 р. – відкрито клінічний інститут удосконалення лікарів у місті Одеса (нині – Запорізька медична академія післядипломної освіти). Отже, даний факт можна вважати початком повномасштабної практики післядипломної підготовки лікарів в Україні, що надалі набувала свого поширення у вже існуючих медичних навчальних закладах.

Висновки. Становлення системи післядипломної підготовки лікарів в Україні сягає своїми витокami історії медичного факультету Університету святого Володимира у місті Києві правонаступником якого нині є Національний медичний університет імені О.О. Богомольця. Так у 1900 р. за ініціативи декана медичного факультету Університету святого Володимира професора М. А. Тихомирова з числа найбільш досвідчених професорів факультету було сформовано комісію завданням якої було дослідити питань доцільності, своєчасності, а також можливостей щодо запровадження повторювальних курсів для лікарів. За результатами роботи комісії перед ректором Університету святого Володимира професором Ф. Я. Фортинським було порушено клопотання щодо необхідності запровадження означених курсів. Однак, враховуючі складні обставини у житті університету, що були пов'язані з революційними подіями в Росії звернення професора М. А. Тихомирова щодо запровадження повторювальних курсів для лікарів було задоволено лише після його смерті у 1906 р., за часів деканства професора М.О. Оболонського. Започатковані курси були розраховані на шість тижнів та регламентувались особливими правилами – «Правила спеціальних и повторительных курсов для врачей при медицинском факультете Императорского Университета Св. Владимира».

У 1918 р. з метою спеціалізації лікарів, організації загального медичного стажування молодих фахівців, а також проведення періодичних повторювальних курсів для лікарів було засновано Клінічний інститут удосконалення лікарів (нині – Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика). В подальшому, процес заснування спеціалізованих осередків післядипломної освіти лікарів поширився на інші українські міста. Так, у 1923 р. було засновано Харківський інститут удосконалення лікарів (нині – Харківська медична академія післядипломної освіти), а у 1926 р. – відкрито клінічний інститут удосконалення лікарів у місті Одеса (нині – Запорізька медична академія післядипломної освіти). Отже, даний факт можна вважати початком повномасштабної практики післядипломної підготовки лікарів в Україні, що надалі набувала свого поширення у вже існуючих медичних навчальних закладах.

Література

1. **Верхратський С. А., Заблудовський П. Ю.** Історія медицини / С. А. Верхратський, П. Ю. Заблудовський. – К.: Вища школа, 1991. – 432 с.
2. **Воловенко П. Ф.** Сборник постановлений и распоряжений начальства по Университету Св. Владимира и прочим русским университетам с 1892 по 1911 гг. – К., 1912. – Кн. III. – С. 397–616.
3. **Вороненко Ю. В., Криштопа Б. П.** Скарбниця пам'яті / Ю. В. Вороненко, Б. П. Криштопа // Український медичний часопис. – 2010. – № 6. – С. 126–128.
4. **ДАК**, ф. 16, оп. 338, спр. 134.
5. **Захараш М. П., Заверний Л. Г., Мельник В. М., Тарасюк Т. В.** Имя в истории медицины. Владимир Афанасьевич Караваев – к 200-летию со дня рождения. – К.: ВД «Авіцена», 2011. – 256 с.
6. **Коляденко В. Г., Цехмістер Я. В., Яворовський О. П., Полякова І. М.** Декани медичного факультету Університету Св. Володимира (Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. 1841-1919. – К.: ВД «Авіцена», 2011. – 152 с.

7. **Криштопа Б. П.** Управління вищою медичною освітою в Україні: системно-історичний аналіз / Б. П. Криштопа. Український медичний часопис. – 2000. – №3 (17). – С. 132–138.
8. **ЦГАВО** України, ф. 166, оп. 2, спр. 421, 48–55 арк.
9. **Цехмістер Я. В.** Медична освіта на теренах України: історичний аспект / Я. В. Цехмістер. Неперервна професійна освіта. – 2003. – №1. – С. 38–46.

ИСТОРИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СТАНОВЛЕНИЯ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВРАЧЕЙ В УКРАИНЕ

Лысенко Александра, кандидат педагогических наук, заместитель директора Института последипломного образования, Национальный медицинский университет имени А. А. Богомольца, бульвар Шевченка, 13, 01601 г. Киев, Украина, a.yu.lysenko@gmail.com

В предлагаемой статье рассматривается исторический аспект становления профессиональной подготовки врачей в Украине, в частности охарактеризована последовательность развития ее последипломного этапа; представлен опыт Харьковского медицинского общества, касающийся внедрения повторяющихся и демонстрационных курсов для врачей по бактериологии; отмечена роль медицинского факультета Университета святого Владимира во введении первых на территории Украины университетских повторяющихся курсов для врачей в 1906 г., приведено их ориентировочное содержание, а также представлены правила их организации и проведения.

Ключевые слова: повторяющиеся курсы для врачей; повышение квалификации врачей; последипломное образование врачей.

HISTORIC-PEDAGOGICAL ANALYSIS OF THE POSTGRADUATE DOCTORS' EDUCATION IN UKRAINE

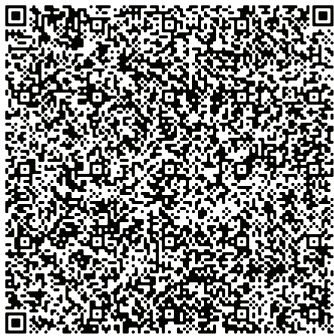
Lysenko Alexandra, Ph.D, Deputy Director of Postgraduate Studies, Bogomolets National Medical University, Shevchenko boulevard, 13, 01601 Kyiv, Ukraine, a.yu.lysenko@gmail.com

This article highlights the historical aspect of the formation of the doctors' professional training in Ukraine since the time of the medical faculty of the Kharkiv University foundation in 1806. It presents the sequence of doctors' postgraduate training system development. The author describes the experience of the Kharkov Medical Society in a question of the repeated demonstration courses for doctors in bacteriology implementation. The paper makes an inventory of the Medical Faculty Dean of the University of Saint Vladimir (now – Bogomolets National Medical University) professor M.A. Tikhomirov initiative (1900) for the commission establishment (among the most experienced professors of the faculty) to study issues of relevance, timeliness, and the establishing of doctors' recurring courses; describes the role of the medical faculty of the University of Saint Vladimir at the first doctors' universities repetitive courses introduction in Ukraine (1906), gives their approximate content, and provides rules for their organization and conducting in a six month duration period. Also this paper describes the practice of specialized postgraduate medical institutions creation such as: Clinical Postgraduate Medical Institute in 1918 (now – Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education), Kharkiv Doctors' Advanced Training Institute in 1923 (now – Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education), Institute for Doctors' Advanced Training in Odessa in 1926 (now – Zaporizhzhia Medical Academy of Postgraduate Education).

Key words: doctors' repetitive courses; doctors' training; postgraduate studies.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2016

Прийнято до друку 26.05.2016

УДК: 61:378.1:006

Світлана Гордійчук
ORCID iD 0000-0003-4609-7613

кандидат біологічних наук,
доцент кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін,
проректор з навчальної роботи,
КВНЗ «Житомирський інститут медсестринства»,
вул. В. Бердичівська 46/15, 10002 м. Житомир, Україна
stepanovasv77@mail.ru

СТВОРЕННЯ СТАНДАРТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто необхідність оновлення змісту освіти та створення стандартів вищої освіти нового покоління в контексті нового Закону України «Про вищу освіту». Визначено вимоги до якості змісту, структури та результатів освітньої діяльності, що визначає освітній стандарт. Проаналізовано досвід створення стандартів галузі знань – 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 223 «Медсестринство» освітнього ступеню – бакалавр, що ґрунтується на основі компетентнісного підходу та концепції студентоцентрованого навчання.

Ключові слова: компетентність; результати навчання; стандарт вищої освіти; студентоцентроване навчання; якість вищої освіти.

Вступ. Приєднання України до Болонського процесу, інтеграція в європейський простір вищої освіти, прийняття нового Закону України «Про вищу освіту» покликані змінити національну вищу освіту і, зрозуміло, її ключові складники і чинники – освітні стандарти, програми і відповідні кваліфікації (ступені), а їх адекватне конструювання дозволить реально запровадити компетентнісний підхід; студентоцентризм; забезпечити зрозумілість результатів навчання; розвинути культуру академічної автономії; підвищити відповідальність за створення власних внутрішніх систем забезпечення якості; сприяти запровадженню в освітню теорію і практику сучасних понять, концепцій, принципів і підходів (Харківська А. А., 2008 ; Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації, 2014). Однак, на сьогодні ми маємо серйозну затримку із формуванням та початком конструктивної роботи ключових інституцій, на які Законом України «Про вищу освіту» покладено відповідальність за розроблення державних стандартів та процедур ліцензування та акредитації, а тому, вищі навчальні заклади залишені сам на сам із проблемою формування стандартів вищої освіти, освітніх програм за новим переліком спеціальностей (Кайдалова Л. Г).

Стандартизація вітчизняної вищої освіти, зокрема медичної та фармацевтичної, є нагальною потребою в умовах освітньої інтеграції у світовий та європейський простір (Рашкевич Ю. М.). Дослідники освітніх стандартів В. І. Байденко, С. У. Гончаренко, Б. С. Гершунський, В. С. Ледньов, Н. Г. Ничкало, В. Л. Петренко, Н. О. Селезньова,

В. М. Соколов та інші обґрунтовано дійшли висновку, що освітній стандарт, який відображає цілі функціонування та розвитку освітньої системи, є сукупністю соціальних норм – вимог до рівня освіченості, підготовленості випускника до освітньої системи (Закон України «Про вищу освіту», 2014).

Метою статті є узагальнення досвіду створення стандартів вищої медичної освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» 223 «Медсестринство» на основі студентоцентрованого навчання та компетентнісного підходу у контексті Закону України «Про вищу освіту».

Концепція підготовки майбутніх медичних працівників за умови створення стандартів нового покоління. Згідно розділ I, ст.3, п.2 Закону України «Про вищу освіту» державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципах:

– сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;

– міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейський простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи;

– державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної та педагогічної діяльності; сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;